

Het spijt me wel, maar prof. Obbink verzuimt weer de waarheid te zeggen. Feit is, dat ik reeds in mijn allereerste artikelje schreef, dat men aan een medelezer kon denken; maar het is onzin, te beweren, dat die hypotheese den tweeden zin (zie boven) verklaart.

4. Prof. Obbink vervolgt:

Ik vond die beschuldiging van K. S. zoo minderwaardig, dat ik er niet op reageerde.

Het staat alweer gekleed. Maar het vreemde is, dat nu „Het Handelsblad“ erop wees (dr. Hooykaas) het antwoord ineens komt. Blijkbaar wordt de onwaardigheid van een bewering en de waarheid van spreken of verzwigen der gulden woorden van prof. Obbink niet bepaald door het objectieve element in die beide, maar door het getal der toehoorders. Ik denk er anders over.

5. Prof. Obbink vervolgt:

K. S., die eerder een onwaarheid bij een ander dan een vergissing bij zich zelf onderstelt.

Even onderbreken. Als dat waar zou zijn (maar ik herinner aan het gezegde onder 3, en dus wel degelijk aan mogelijkheid van vergissing bij mij dacht), ik herhaal, als het waar was, dan moet prof. Obbink niet den verdediger der fijne levensnormen en persmanieren spelen. Schreef hij zelf niet, ook al weer in zijn correspondentieboekje van iemand:

De stakker staat zelf onder scherpe controle, waaraan hij tracht te ontkomen door onzin te schrijven. Dan kan hij altijd nog zeggen dat hij wat anders heeft bedoeld dan men hem toedicht.

Is dit soms ironie? Ik achtte het mogelijk, dat prof. O. in een booze opwelling (om die recensie) zich inderhaast had laten gaan. Prof. Obbink evenwel neemt van iemand aan, dat hij opzettelijk („tracht“) onzin schrijft; opzettelijk zijn woorden zoo inkleedende, dat hij er altijd nog zich uit „draaien“ kan. Dat is honderdmaal erger, dan ik van prof. O. zei. Als iemand prof. O. aanraakt, is Z. H. Gel. heftig verontwaardigd. Maar hij mag wel anderen honderdmaal erger „ongehoorde beschuldigingen“ doen hooren. Is prof. O. zoo ver van de kennis der zielen van lezers en medelezers af, dat hij niet begrijpt, dat hij, zelf aldus over anderen schrijvende, het moet kunnen begrijpen, dat men ook hem in staat acht „te trachten“, aldus te schrijven, dat „hij“ altijd nog zeggen kan, dat hij wat anders bedoeld heeft dan men hem toedicht? Is dat zoo „ongehoord“? Neen, prof. Obbink: het is heel erg gehoord... uit den mond van prof. Obbink. Gij slaat mij, den jongeling, dood om een huile (vergeef de vertaling). Mijn stukje is een huile, uw zooveel geciteerd venijn tegen dien „stakker“ is een doodslag (beeldspraak natuurlijk).

6. Prof. Obbink doet leuslotte erg barmhartig. Het spijt hem, dat hij nu gedwongen is (door het getal, zie boven) mij „aan de kaak te stellen“. Niets erg. Hij „laat het aan mijn geweten over“, te doen wat ik nu doen wil. Dat is een captatio benevolentiae; hij voorhaat wordt het geweten van K. S. gediskwalificeerd en het monopolie van waarheid voor prof. O. gereserveerd.

7. Intusschen kan nu iedereen, die dit leest, weer opmerken, dat prof. O. zich wederom onthoudt van citaten uit wat ik zei (dat overkomt meer mensen, die K. S. in een hoekje zetten waar men geen distincties lust), terwijl ik hem letterlijk citeer. Laat mij „roemende onwijs“ worden; dat overkomt mij meer, ook bij lieden, die hun blad sluiten voor letterlijke citaten of preciese weergave.

8. Ik heb er nog eens over nagedacht; mijn „geweten“ handhaaft, wat ik schreef, onverkort. Ik herhaal, dat prof. Obbink ficties gaf, maar wijs zijn voorstelling omtrent mijn beweringen als een nieuwe onwaarheid af.

9. En ik zeg niet: het spijt me, dat ik dat moet zeggen. Ik geloof, dat de vaderlandsche polemiek laboreert aan onwaarschijnlijkheid. En ik ben niet van plan, daarover te zwijgen. Later wordt wel duidelijk, dat er in al die onaangenaamheden beter gesproken, dan salon-achtig gefluisterd kan worden. Het heeft dit voordeel o.m., dat men, richtingen besprekende, zonder door personen zich te laten beïnvloeden, niet behoeft te wringen. Zie bij wijze van illustratie maar weer boven het verwijt van prof. Obbink aan dr. Geelkerken. Toen was dr. Geelkerken in de oogen van prof. Obbink een streng man, die — o gruwel — het avondmaal als „tuchtmiddel“ handhaafde, daarbij leerling zijnde van zijn leermeester A. Kuiper (lees: dr. A. Kuiper) en was hij een man, die deed aan „discussie-slimheidje“; een man met „poovere argumentatie“; verdraaijer van prof. Obbinks hoogsteigen woorden; een man, die twee dingen verwarde: verootmoediging bij God, en verootmoediging bij den kerkeraad; wat niet hetzelfde is, volgens prof. O. Toen was in het oog van prof. O. dr. Geelkerken nog een „voorstander der tegenwoordige (fusie) praktijken“. En laboreerde hij, volgens prof. O. aan „innerlijke armoede“ van „argumenten“.

Thans is dr. Geelkerken wat anders geworden, dan prof. O. van hem dacht; en nu is hij een held en wordt aan de Geref. Kerken verweten,

wat toen dr. G. te hooren kreeg. Ieder, die niet ethisch belijft te zijn, en daarbij dan wel positief gereformeerd, krijgt gelijke verwijten te hooren. Zoo maakt men in ons dierbaar land graag „stemming“ vóór of tegen „iemand“. Zonder zakelijk op de argumenten van zijn kerk of richting in te gaan. En het is goed, af en toe daarop te wijzen. Was het vervelend, lezer? Ik zeg het ook; maar de nuttige dingen zijn vaak een-tonig, zelfs een verhaal over de pluriforme beoordeeling van personen, al naar gelang hun standpunt is, door prof. Obbink.

K. S.

MUZIKALE KRONIEK.

De Najaarsuitvoering van de Nederlandsche Bachvereniging.

Op Maandag van deze week riep de Nederlandsche Bachvereniging weer van alle kanten de liefhebbers van Bach samen in de Grootte Kerk te Naarden. Zeer velen waren gekomen, zoodat de kerk vol was, om te luisteren naar de vertolking van een tweetal cantaten en de A-dur Mis van J. S. Bach. Slechts een klein gedeelte van Bach's nalatenschap is bekend. Wanneer men de vraag stelt, welke koorwerken Bach gecomponeerd heeft, dan blijft meestal de opsomming beperkt tot Mattheus- en Johannes-passion, Weihnachtsoratorium en misschien een heel enkele cantate. Eenig denkbeeld van den geweldigen omvang van Bach's werken krijgt men, wanneer men nagaat, dat de in 1850 opgerichte „Bachgesellschaft“, die zich ten doel stelde alle werken van Bach uit te geven, eerst in 1900 klaar kwam met dit werk en dat toen niet minder dan 46 deelen verschenen waren.

Natuurlijk is niet alles wat Bach heeft geschreven even belangrijk. Bach moest regelmatig muziek schrijven voor verschillende kerken; er zijn dan ook wel werken van Bach overgebleven, die zijn meesterschap toonen in de techniek, maar waarbij het diep gevoel, dat samengaat met de technische bekwaamheid in Bach's beste werken, ontbreekt. Het aantal cantaten, door Bach vervaardigd, moet ongeveer 300 zijn. Bijna 200 dezer cantaten zijn bewaard gebleven, de rest is evenals nog heel wat andere muziek van Bach verloren geraakt. Onder deze cantaten zijn er heel wat van de hoogste, diepst-ontroerende kunst. In Bach's tijd begon de kerkdienst met orgelspel vóór den dienst, gevolgd door een meerstemmig lied. Dan kwam de lezing van een schriftgedeelte en het gebed, gevolgd door den zang der gemeente. (Heel wat koraalvoorspelen schreef Bach voor de liederen, door de gemeente gezongen.) Daarna werd een gedeelte van het Nieuwe Testament gelezen en de cantate gezongen. Hierop volgde de preek. Een heel belangrijk deel, naar ons oordeel zeker een te belangrijk deel, van de godsdienstoefening werd ingenomen door gezang. Daar het zingen van de cantate een der belangrijkste onderdeelen van den dienst was, moest Bach dus Zondag op Zondag zorgen voor een behoorlijke cantate. Oorspronkelijk bestond de tekst der cantaten uit woorden van den Bijbel en gezangen uit den kerkelijken gezangbundel, Bach gebruikte ook gedichten, vervaardigd door tijdgenooten, onder meer die van den bekenden predikant Erdmann Neumeister.

De twee cantaten, door de Nederlandsche Bachvereniging op het programma geplaatst, „Liebster Jesu, mein Verlangen“ en „Ach Gott, wie manches Herzeleid“, behooren niet tot de bekendste en ook niet tot de beste door Bach vervaardigd, wat natuurlijk niet zeggen wil, dat het de moeite niet loont om ze een goede uitvoering te bezorgen. Toch was het misschien gewenscht geweest om een paar cantaten te kiezen, die beter naar voren doen komen welke heerlijke muziek Bach in zijn vele cantaten ons vaak brengt.

De Missia Brevis no. 3 in A-dur behoort ook niet tot de beste werken van Bach, maar staat toch ver boven de twee cantaten, die het eerste deel van het program uitmaakten.

In Bach's tijd werd in de Lutherse kerk regelmatig in de liturgie opgenomen de g-mis. Op den eersten Advent-Zondag werd steeds het „Kyrie“ gezongen en op den eersten Kerstdag het „Gloria“. In 1733 heeft Bach zijn mooiste mis gecomponeerd, de zeer moeilijke, maar ook zeer schoone H-Moll Mis. Deze mis werd door hem opgedragen aan den keurvorst van Saksen en den vorst toegezonden met een schrijven waarin Bach verzocht hem een titel toe te kennen, teneinde hem in staat te stellen het hoofd te bieden aan de vele onaangenaamheden, die hij als cantor van den Leipziger raad ondervond. In 1736 verkreeg Bach werkelijk den titel van hofcomposituur. Als dank heeft Bach toen een viertal missen gecomponeerd en gezonden naar het keurvorstelijk hof te Dresden. Hij heeft de muziek voor deze missen, waartoe ook die in A-dur behoort, samengesteld uit reeds vroeger geschreven cantaten. Heel erg nauwkeurig is hij daarbij niet steeds te werk gegaan. Het best geslaagd van deze vier missen, is wel de door de Bach-vereniging uitgevoerde A-dur mis.

Het Bachkoor gaf een goede vertolking van het werk. Prachtig was de inzet van de baspartij in het „Christe eleison“. Het slot: „In gloria Dei Patris, Amen“ had iets meer geaccentueerd gezongen kunnen worden. De bas-solo werd vertolkt door Max Kloos, die deed genieten van zijn heerlijke geluid; Jo van Yzer-Vincent was de sopraan-solist, terwijl de altoos gezongen werd door Else Thole. Beide damessolisten gaven wel een goede vertolking van de partijen, maar gaven niet zulk een gevoelsvolle weergave als Max Kloos.

In de beide cantaten laat Bach alles zingen door de sopraan- en de basolisten, alleen de tweede cantate „Liebster Jesu, mein Verlangen“ eindigt met een koraal voor het koor.

Ook hier vond de baspartij een betere vertolking dan

de sopraanpartij. De solli voldeden echter minder dan die in de A-dur Mis, wat te wijten was aan de muziek zelf en niet aan de vertolkers. Bij een volgende najaarsuitvoering, hopen we, geeft de Bachvereniging weer enkele cantaten, maar van grooter muzikale waarde, want een schat van schoone muziek ligt er in zeer veel cantaten verborgen, en ze zijn in ons land nog weinig bekend.

Bussum.

D. STROO.

PERSSCHOUW.

Prof. Obbink en ons blad.

Over deze zaak schreef ik in Boek van de Week: daaraan moge ik verwijzen.

Over Middelburg en de Vrije Universiteit.

De J. Ubels heeft inzake den afloop der dingen in Middelburg (V. U.) enerzijds lof en stemt volkomen in met het behaalde resultaat, doch heeft anderzijds critiek inzake den gevolgden weg. Hij schrijft in „Khl. Geref. Kerken N. O. L.“:

Het Geref. volk kan tevreden zijn. De Geref. beginselen worden ten volle gehandhaafd.

Zoo is te Middelburg wat er niet in orde was tusschen het Geref. volk en de V.U., weer in orde gebracht.

En dat is een zaak van het allergrrootste belang. Want alleen bij wederzijdsch vertrouwen is de onmisbare samenwerking mogelijk. Wantrouwen werkt altijd ontbindend en verdelvend.

Als dat wederzijdsch vertrouwen dat in Middelburg tot miling kwam, nu ook maar doorwerkt in heel den kring der V.U. en in al de lagen van ons Geref. volk. Want er is altijd een gevaar dat de leiders en de hoogleraren van de V.U. die ongetwijfeld (en daar is op zichzelf niets tegen) hun eigen levensfeer en hun eigen moeilijkheden hebben, zich te veel los voelen van, en zich te weinig bemoeien om de eenheid te zoeken met het „gewone“ volk. En anderzijds is het niet onwaarschijnlijk dat er nog altijd Geref. menschen gevonden worden die moeilijk kunnen begrijpen, dat een Geref. Universiteit zelf standig kan staan en moet staan naast de Geref. kerken; die Gereformeerde zijn altijd weer vereenzelvigd met kerkelijk-Gereformeerde zijn; en „de Geref. gezindte“ tot eigen kerken beperken.

Daarom zouden we het te mooi zien als we meenden, dat nu na Middelburg dadelijk alles praktisch ook in orde is. Het blijft ook hier „jagen of we 'grijpen mogen“. Als dat dan ook maar werkelijk gedaan wordt! Op de basis van het wederzijdsch vertrouwen moet er wezen een eerlijk zoeken om elkaar te verstaan en te waardeeren in het gemeenschappelijk streven naar de verheerlijking Gods.

Dat overigens de liefde van onze menschen voor de V.U. nog niet dood is, is wel gebleken uit de ook te Middelburg gedane mededeeling, dat van de voor het Uithoudingsfonds gevraagde 3 ton ten behoeve van een te stichten wis- en natuurkundige faculteit, reeds 250,000 gulden bijeen was. Ook is het, gezien vroegere toestanden, een merkwaardig en verblijdend feit dat een professor van de Theol. School te Kampen als inleider en verdediger optrad van het door Directeuren en Curatoren der V.U. aanvaarde rapport.

En dat deze leiders der V.U. diligent zijn in het handhaven van het Geref. karakter hunner hogeschool, kan duidelijk zijn uit het bovenvermelde feit, dat vóór de bespreking van het rapport aan de vergadering meegedeeld werd, dat niet alleen Directeuren en Curatoren met zijn conclusies hun instemming hadden betuigd, maar dat ook alle hogeleraren gevraagd waren hoe zij tegenover deze conclusies stonden.

Zelfs kan gevraagd worden of deze ijver niet al te groot is geweest. Ik weet wel dat de beste stuurlijn altijd aan wil staan, maar — was een dergelijke vraag aan de professoren toen wel aan de orde?

De vereniging had aan de Dir. en Cur. een vraag gesteld over art. 2 der statuten. Deze colleges hadden zich de hulp van een Commissie verzekerd om hun van advies te dienen. Deze commissie had een rapport uitgebracht. Dir. en Cur. hadden het bestudeerd en aanvaard. Dat zij daarvan, vóór de zaak in behandeling kwam, mededeeling deden aan de vergadering, was juist. Daarmee hadden zij hun antwoord aan de vereniging gegeven. Dat antwoord konden ze nu nog nader toelichten, daarover konden vragen gedaan, er kon een bespreking volgen enz. Dat alles was aan de orde. Niets minder, maar ook niets meer. Wat er dan uit die bespreking volgen zou, is een andere zaak. Maar 't lijkt me niet juist dat midden in den gang van dit proces een vraag aan de professoren werd ingeschoven.

Bovendien, waarom werd van alle professoren een verklaring gevraagd? Hadden zij daartoe aanleiding gegeven? Ik kan me voorstellen dat Prof. Van Schelven, hoewel hij tegen de conclusies van het rapport geen bezwaar had, tegen de vraagstelling-zelf protesteerde. Zou het niet veel ruiterlijker geweest zijn als de Curatoren — het voorbarige van de handeling nu daargelaten — zich alleen gewend hadden tot de drie hoogleraren die met de groep „Geelkerken“ waren meegegaan? Ieder wist toch dat het om hen begonnen was. En was er publiek niet genoeg geschied om zonder dat zij zich verongelikt behoeften te gevoelen, met hen op een of andere manier te handelen? Zij zelf staan toch ongetwijfeld hoog genoeg om er toe mee te werken dat recht en waarheid ook in de Vereen. voor H. O. worden gediend.

Zoo had ik op een enkel punt graag een anderen gang van zaken gezien. Te meer omdat overigens de Middelburgsche vergadering mij zoo bijzonder geslaagd lijkt.

De groote beginselen van het Schriftgezag en de souvereiniteit in eigen kring zijn opnieuw klaar beliden en worden gehandhaafd. De oude goed geplaatste palen worden niet verzet. Dat is, vooral in

een tijd worden, t. Bovendien aanvaard ook wat i wat dat i waar het er zeer di er na alle trent hier ruimen. Natuurlijk geheel uit veel zinnig

Een week Smit (J. H.

Het r. opgeworpgewreven. Ten on vermeden. Ze boot lijk geen i sing is. E aanvaard

„Vi Dr F. v. i Den Haag“:

Geeft e liken ind van Prof. Her en ons niet. van verbi drachten planten. o.a. het d die aanpr mige atte mannelijk dat kunn Dr van ving, zeg lykheid v het dragi een vrien vrouwelij dan dat ' hoe lang dacht! K van Gils men zou voor!“ M lijk, ombe kwamen „protesta Verwikk intellecta roomsch, oordeel o trouw, p ernstige i dan een i liken, o vrouw „d helijke ze zelfde ka heeft?“ i woord st Hoeve Jezusieten oud-kath Katholiek denken h mer geno dan wij p toon. Ma Daar wor zer ontva door om als van d „Ja, draa gevoelig „haar „m toon natu geveild“. verwering

In „De „Antwoord v. D. v. d. 1928“. Waa niet te zeg van den hes

Nu wil schil van de activi paalde or Ver. Nat paald sta op ons n het geva in zooda Dr Kn digd, hee bestrijden schijnt U Ik moe heeft tele op geluk over bepa dien hoof te brenge van de vo Nu sch kige wijz bijgaat, n

er minder dan aan de muziek liggende najaars-reuniging weer zikale waarde, er in zeer veel en nog weinig

D. STROO.

ik en ons blad. de Week; daar-

ije Universiteit

der dingen in ut volkomen in derzijds critiek in „Kbl. Geref.

e Geref. begin-

in orde was eer in orde ge-

rootste belang. rouwen is de vrouwen werkt

In Middelburg werkt in heel agen van ons gevaar dat de t. die ongetwij- en hun eigen hebben, zich zing bemoeien gewone" volk- lijk dat er nog u die moeilijk diversiteit zelf- mast de Geref. eer vereenzel- en „de Geref.

als we meen- alles praktisch „jagen of we naar werkelij- t wederzijdsch k zoeken om n het gemeen- ng Gods. nenschen voor- bleken uit de a, dat van de 3 ton ten be- natuurkundig- was. Ook is merkwaardig van de Theol. deder optral- ren der V.U.

ut zijn in het unner hooge- rvermelde feit, rt aan de ver- alleen Direc- s hun instem- e hoogeleeren- ize conclusies

ijver niet al te heste stuurlij- een dergelijke in de orde?

ur, een vraag olleges hadden eken om hun had een rap- u het besta- vóór de zaak eden aan de u zij hun ant- Dat antwoord rover konden g volgen enz. minder, maar espreking vol- lukt me niet it proces een- schoven.

rofessoren een toe aanleiding of. Van Schel- n het rapport ng-zelf protes- weest zijn als de handeling d hadden tot f „Geelkerken“ t het om hen moeg geschied- behoeften te re manier te d hoog genoeg en waarheid n gediend.

t een anderen dat overigens bixonder ge-

figezag en de ruw klaar be- ude goed ge- is, vooral in

een tijd waarin ten onrechte zooveel palen verzet worden; een verblijdend verschijnsel.

Bovendien acht ik de bewoordingen van de beide navoorde conclusies zeer gelukkig gekozen. Vooral ook wat in conclusie 2 staat over het Schriftgezag en wat dat inhoudt en uitsluit. Ik meen, dat de kwestie waar het in Assen om ging daarin zeer eenvoudig er zeer duidelijk ligt uitgedrukt. Misschien kan, mocht er na alles bij iemand nog eenig misverstand dienom- trent heerschen, deze conclusie het uit den weg ruimen.

Natuurlijk zijn we, wat de V.U. betreft, nog niet geheel uit de moeilijkheden, maar de atmosfeer is veel zuiverder geworden. We kunnen nu weer voort.

Een week later schreef in hetzelfde orgaan ds Sillevius Smit (J. H.):

Het rapport heeft in de kerkelijke pers heel wat stof opgeworpen. En van meerdere kanten werd haar aangewreven, dat ze de kool en de zeil heeft willen sparen.

Ten onrechte. Wel heeft ze een weg van uitersten vermeden.

Ze bood een oplossing, die naar veler meening eigen- lijk geen oplossing is. Maar die daarom de beste oplos- sing is. En als zoodanig dan ook in Middelburg werd aanvaard.

„Vrouwelijke" waardeering bij de maagd Maria.

Dr F. v. Gheel Gildemeester schrijft in „Herv. kb. van Den Haag“:

Geeft de roomsche stichtelijke lectuur een geeste- lijken indruk? We hebben het luyige, zeer luyige boek van Prof. van Ginneken doorbladerd.

Hier en daar met aandacht gelezen. Maar het kon ons niet bevredigen, en soms sloegen wij de handen van verbazing in elkaar. Zijn boek bevat de „voor- drachten voor andersdenkenden" die hij op eenige plaatsen in ons land gehouden had. Hij prijst daarin o.a. het dragen van Maria-medailles aan, en verdiedigt die aanprijzing met dit argument: „dat Maria „som- mige attenties meer waardeert dan haar Goddelijke mannelijke zoon!" (blz. 416). Had iemand onzer lezers dat kunnen denken?

Dr van Ginneken, een man van smaak en bescha- ving, zegt zoo iets? Iemand die gelooft aan de heer- lijkeheid van het hemelsche leven, zegt wezenlijk dat het dragen van een Maria-medaille door Maria als een vriendelijke attentie wordt opgevat; ja, omdat haar vrouwelijk gemoed daarvoor allicht toegankelijker is dan dat van haar „mannelijken zoon"? Hoe aardich; hoe laag bij den grond; en eigenlijk hoe heidensch ge- dacht! Kijk, wanneer nog een boerenzoon als Jaonus van Gilse uit Merijntje Gijzen, zoo iets gezegd had, men zou kunnen denken: „daar is hij een lummel voor!" Maar professor Dr van Ginneken! Onbegrijp- lijk, onbegrijpelijk! Wij kennen van dienzelfden be- kwamen en handigen schrijver het handige boekje: „protestant en katholiek", deel III van de Zielkundige Verwickelingen. De geboden aan Jezus zijn zoetelijk- intellectueel; de kijk op menschen natuurlijk eenzijdig- roomsch, natuurlijk en begrijpelijk. Zijn kennis van en oordeel over de protestanten, ongetwijfeld te goeder trouw, partijdig. Maar als iemand de dan toch nog ernstige redeneeringen in dit boekje gelezen heeft, en dan een aanprijzing tegenkomt aan eenvoudige katho- lieken, om Maria-medailles te dragen dewijl zij als vrouw „daarvoor allicht gevoeler is, dan haar man- nelijke zoon", en zij zouden vragen: „denkt u dat de- zelfde katholieke apologet die woorden geschreven heeft?" nu we zouden meenen, dat daarop het ant- woord stellig ontkennend luiden zou.

Hoeveel hooger dan de stichtelijke lectuur van den Jezufetenpater van Ginneken staat b.v. die van den oud-katholieken pastoor en hoogeleeraar aan het Oud- Katholiek Seminarie te Amersfoort, A. Rinkel. We denken hier o.a. aan den bundel „uit den rijkdom zij- ner genade" 1925. Het is een eenigszins andere stijl dan wij gewoon zijn, wat plechtiger, wat meer orgel- toon. Maar het heeft geestelijk gehalte. Het is echt. Daar wordt hier over realiteiten gehandeld. En de le- zer ontvangt hier geestelijk voedsel. Het zou door en door onmogelijk zijn om hier een raad aan te treffen als van den Jezufetischen hoogeleeraar van Ginneken: „ja, draag maar een Maria-medaille, daar is zij wel gevoelig voor, ze is een vrouw, begrijpt u. Haar zoon (haar „mannelijken zoon") kan dat gemakkelijke ver- toon natuurlijk niets schelen. Maar zij is er wel door geleid". Waarbij wij opmerken dat dit een Maria- vereering mag heten die omvalt onder het opzetten.

Lenin en Jezus; China en het christendom.

In „De Nederlander" schreef de heer A. Kok een „Antwoord op den Open Brief van Mevr. E. Boetelaer v. D. v. d. Hoop v. S. in „De Nederlander" van 9 Mei 1928". Waarover deze correspondentie handelt, behoeft ik niet te zeggen; het blijkt wel uit het hier gegeven citaat van den heer Kok, die schreef uit Peking:

Nu wil het geval, dat er in breede kringen een ver- schil van appreciatie valt waar te nemen, wat betreft de activiteiten, vooral in het Verre Oosten, van be- paalde organisaties, als b.v. de Y. M. C. A., Chr. Stud. Ver., Nat. Chr. Raden etc. Ik heb daaromtrent een be- paald standpunt ingenomen en heb vooral met het oog op ons naburig Indië, gemeend te moeten wijzen op het gevaar van moderne en bolsjewistische invloeden in zoodanige kringen in China.

Dr Knack van Berlijn, speciaal daartoe uitgenoo- digd, heeft een poging gedaan, om mijn standpunt te bestrijden, en nu hem dit niet al te best gelukt is, ver- schijnt Uw „Open Brief".

Ik moet eerlijk bekennen, dat deze mij eenigszins heeft teleurgesteld. Zoals gezegd, bevinden U en ik ons op gelijk terrein, en het bestaande verschil in meening over bepaalde gedraglijnen en associaties zonde uit dien hoofde gemakkelijk tot een minimum terug zijn te brengen, indien er een wederzijdsche aanvaarding van de volle betekenissen der feiten ware.

Nu schijnt het mij toe, dat de lichte, oppervlak- kige wijze, waarop U in dien brief aan de feiten voor- bijn gaat, niet bijzonder geschikt is, om tot een beter be-

grip en een overeenkomstige waardeering van elkan- ders standpunt te komen. Mij dunkt, dat een verschijn- sel in de Protestantische Zendingenwereld, zooals door mij besproken, dat hoogstbedenklijk van karakter is, omdat het zich kenmerkt door dit tweerlei streven: los van den Bijbel en los van de histor- sche ontwikkeling der dingen, een ern- stiger en grondiger studie waard is.

In mijne artikelen heb ik maar niet loazweg enkele vage opinies omtrent de een of andere zaak ten beste gegeven. Integendeel, ik heb enkele weloordachte re- sultaten te schrift gesteld van een jarenlange waar- neming ter plaatse, met zeer nauwe contacten in de Chineesche Zendingen- en politieke wereld. Ik heb uit- gedrukt, wat in de harten van duizenden bijgelgetrouwe zendelingen hier te lande leeft, en ik heb een controle der gegeven feiten mogelijk gemaakt door een uitge- breide documentatie, nauwkeurige bronnenverwijzing en een kwistig noemen van namen.

Nu gaat het toch immers niet aan, om, zoolang de juistheid van het feitenmateriaal onaangetast staat, een belangrijke kwestie als deze op zulk een gemak- kelijke wijze, als U doet, ter zijde te schuiven. Het is één zaak, om de publicatie mijner beschouwingen met een zeker misnoegen als onnodig en fataal te oorde- len; het is een gansch andere zaak om de waarheid der feiten en de juistheid der gevolgtrekkingen op deugde- lijke gronden te lozenstraffen.

U zult moeten erkennen, dat dr Knack's ernstige poging daartoe niet geslaagd is. Hij heeft de uiterst teere quaestie van het bestaan van Russische sym- pathieën in bovengenoemde kringen niet kunnen ontken- nen en is tot dusverre in gebreke gebleven, mijne contra-opvatting over de „geloofsbekeerten" der chr- intellectuelen te weerleggen.

Het feit alleen, dat hij — natuurlijk geheel te goeder trouw — den secretaris van den Nat. Chr. Raad, dr Hodgkin, typeerde als iemand, die in tegenstelling met zijne moderne collega's in dien Raad, ongetwijfeld op den bodem van het oude geloof staat, toont reeds ge- noegzaam aan, hoe voorzichtig men in Europa moet zijn met een beoordeeling van Chineesche toestanden.

Duitsche zendelingen hier te lande meenen dan ook, dat dr Knack zich „sehr blamiert hat" door het in Holland op te nemen voor dr Hodgkin, die zijne radi- cale theologie en politiek zoover dreef, dat hij, nog wel in een redactioneel hoofdartikel, aan Lenin en Sun Yat-sen een ereplaats gaf naast Christus en Zijne Apostelen, en in Lenin en Sun Yat-sen dezelfde ka- raktereigenschappen ontdekte, welke hij ten hoogste waardeerde in den persoon van Jezus.

Feiten als deze — en ik heb vele soortgelijke aan- gevoerd — zijn nu eenmaal niet te loochenen of goed te praten. Men kan slechts zwijgen, zooals dr Knack dat thans doet. En indien U hetzelfde gedaan had, dan ware er voor mij geen aanleiding geweest om op deze zaak terug te komen. Maar nu U meent, wel een oor- deel te moeten vellen over de publicatie van mijne beschouwingen, rijst bij mij de vraag, waarom U geen enkel afkeurend woord over hebt in betrekking tot de publicatie van de on-christelijke en on-historische be- schouwingen van dr Hodgkin in het door mij ge- signaleerde Officieele Orgaan van den Nat. Chr. Raad, een lichaam, waarmee U door den Intern. Zending- raad zeer nauw verbonden zijt.

Of is dit niet fataal, dat de prediker van deze theo- rieën bij het Chr.-Hist. publiek in Nederland ge- introduceerd is geworden als een man, „die ongetwij- feld op den bodem van het oude geloof staat en die honderden chin. predikers tot dieper bijbelkennis heeft gevoerd", terwijl toch alle bijgelgetrouwe Christenen in China zijne samenkoppeling van Lenin en Jezus voor de oogen der Chineesche christenen ten diepste hebben betrouwd. Of bedrieg ik mij, dat in Holland, de bewonderaars van Lenin zich in andere kringen dan de onze bevinden?

Waar toe eenzijdige informaties en onheilige asso- ciaties al niet leiden kunnen!

Over gelijke invloeden, als hier worden aangewezen en verderfelijck geacht, schreef de Pol indertijd ook reeds, zulks naar aanleiding van „De Banier". De kwestie lijkt me belangrijk genoeg.

Over den bijbel op de conferentie te Jeruzalem; de meening van dr H. A. v. Andel.

Uit dezelfde publicatie van den heer Kok in „De Neder- lander" neem ik nog dit gedeelte:

U zegt voorts, dat te Jeruzalem „van unificatie van alle godsdiensten niet de minste sprake is ge- weest" en merkt dan op, dat Dr en Mevr. van Andel-Rutgers, die „buitengewoon Bijbelgetrouwe en beslist Gereformeerde Christenen" zijn, zeer inge- nomen, ja verrukt waren over het rapport, getiteld „The Message".

Het komt mij voor, dat een beroep op Dr van Andel in dezen vorm, in dit verband, en zonder meer, aanleiding moet geven tot misverstand en een beslist verkeerd indruk moet wekken bij oninge- wijden. De gevolgtrekking wordt allicht gemaakt, dat, indien zulk een buitengewoon bijgelgetrouw man als Dr van Andel vertukt is over den inhoud van de „Boodschap", er toch geen sprake kan zijn van mo- dernisme en synkretisme „d.i. ineensmelting of uni- ficatie van (religieuze) systemen, te Jeruzalem".

De feiten zijn natuurlijk geheel anders. Het valt moeilijk te ontkennen, dat de voorrapporten, welke onder de leiding van de voormannen van den Intern. Zendingenraad opgesteld waren, en waarvan de voor- naamste mij vóór de Conferentie onder de oogen kwamen, beslist modern-georiënteerd waren en dat het synkretisme er dik op lag! Vandaar dan ook de vroegtijdige actie er legen in verschillende landen; en vandaar mijn artikel voor het Christ. publiek in Nederland, dat werkelijk niet als onmondig en onbevoegd tot oordeelen beschouwd kan worden.

Dat wij inderdaad goed gezien hadden, blijkt vol- doende uit de vele en zeer uiteenlopende verslagen, die ná de Conferentie gepubliceerd werden door Duit- sche, Scandinavische, Engelsche, Amerikaanse en Chineesche deelnemers, en, wat Holland betreft, niet het minst uit de rede van Dr van Andel, op 9 Mei

j.l. uitgesproken in de Theol. Fac. Zaal der Universiteit te Amsterdam. Volgens een niet-tegensproken ver- slag in „De Nederlander" van 10 Mei, zeide Dr van Andel toen o.m.: „De rapporten, die voor de conf. zijn rondgestuurd, waren beslist modern georiënteerd". „Vooral het rapport over de Educatie was in ge- heel modernen geest." Dat klopt dus. En wat het synkretisme betreft, zeide Dr van Andel: „In de rap- porten kwam de gedachte tot uiting, dat het Confu- sionisme, maar ook vele andere religies de plaats van het O. T. innemen, waarop het N. T. als de aanvulling moet aanpassen". Dit klopt precies, met wat ik in mijn gewraakt artikel schreef over het z.g. „Chineesch O.T." van Dr Porter.

Het kan evenmin ontkend worden, dat deze beslist moderne rapporten ook onder de gedelegeerden zelf groote ongerustheid gewekt hebben. De onverwachte vóór-conferentie te Cairo is daarvan het bewijs, en dit wordt geheel bevestigd door uitspraken ook van moderne afgevaardigden, als bijk. den Y. M. C. A. secretaris Dr Lyon, die zeide (Chin. Rec. July), dat te Jeruzalem „de vrees openlijk uitgesproken werd", dat men zonde komen tot het „afleggen van een synkretistische verklaring", gezien de voorrapporten en het groote verschil in theologisch standpunt der gedelegeerden. Dit alles wijst er m.i. duidelijk op, in welke richting men de Conferentie hebben wilde.

Dat één der rapporten, n.l. dat getiteld „The Mes- sage" ten slotte toch zoovele orthodoxe elementen bevat, kan niet anders dan een reden tot dankbaar- heid zijn, zoowel voor Dr van Andel als voor mij. Maar in de praktijk beteekent dat heel weinig. De be- sluiten der Conferentie zijn immers niet bindend en door de oppositie o.m. der Continentale Zendingen zijn de opstellers en promotors der beslist moderne voorrapporten niet opeens bekeerd geworden noch uit het veld geslagen. Integendeel, alles wijst er op, dat de modern-gezonden in de Intern. en Nat. Zending- raden hunne activiteiten met vernieuwen over zullen voortzetten.

U stelt klaarlijklijk groot vertrouwen in het oor- deel van „den beslist gereformeerden" Dr van An- del. Dit verblijdt mij. Ook ik waardeer zijn oordeel ten zeerste. Hoewel ik niet „gereformeerd" ben, heb ik toch een dankbaar gebruik gemaakt in mijn arbeid onder de Chin. studenten van zijn boek „Godsdienst en Wetenschap", en ik deel bijk. zijn standpunt op bl. 26 geheel, dat „de chr. overtuiging en de chr. levenspraktijk onlosmakelijk verbonden zijn met den Bijbel". Onlosmakelijk. Zoo zagen, meen ik, Groen en de mannen van het Reveil het ook.

Maar juist, omdat U en ik zoo groot vertrouwen in Dr van Andel stellen, is het van zooveel betee- kenis uit zijn mond dit oordeel over de Jerusa- lem Meeting te moeten hooren: „In het algemeen bleek, dat de Bijbel van zijne plaats geschoven is".

Met twee opmerkingen wil ik dezen brief besluiten.

Ten eerste. Ik vind het een hoogstbedroevend feit van verregaande beteekenis, dat voor het eerst in de geschiedenis der Zending geconstateerd moet wor- den, dat op een Wereld-Conferentie als die te Jeru- zalem (onder leiding van den Amer. Y. M. C. A. secretaris dr J. R. Mott) „de Bijbel van zijne plaats geschoven is". Het vaste fundament er staat ge- schreven, waarop Christus en de Apostelen, Luther en Calvin, Groen en Lohman hebben gebouwd, is ondermijnd.

Ten tweede. Uit de „Minutes" der Conferentie, die mij voor kort bereikten, blijkt duidelijk, dat voor het eerst in de geschiedenis der Zending, de Intern. en Nat. Zendingenraden, waarin de inheemsche elementen sterk vertegenwoordigd zijn, zich officieel uitgespro- ken hebben in zaken betreffende de Internationale en Koloniale Politiek, en dat een toekomstige in- menging in politieke aangelegenheden in uitzicht wordt gesteld. Waartoe zulke bemoeingen in Oostersche lan- den, waar bepaalde chr. groepen nauwe voeling met radicale elementen hebben, leiden kunnen, hebben mijne artikelen over China voldoende kunnen aan- toonen. Op dit gebied liggen voetangels en klemmen, die ook voor de gemeenten in ons Indië groot gevaar opleveren, vooral sedert dr Mott en de Chin. Y. M. C. A. uit Shanghai getracht hebben aldaar vasten voet te krijgen en aangedrongen werd tot de vorm- ing van een Indischen Zendingenraad.

Schuif den Bijbel van zijne plaats en het zal spoed- ig blijken, hoe vlug de voeten der jonge inheem- sche christenen wankel gaan staan op het funda- ment van een evolutionnaire, een historische ont- wikkeling der dingen. Maar het „er staat geschreven" valt ook het „er is geschied". Dan vindt Chris- tus al gauw een plaats naast Lenin.

Wat de heer Kok zegt, is juist; dat hij in „De Neder- lander" schrijft, is temeer verblijdend.

Prof. Aalders en prof. De Groot.

Dr W. H. Gispens W.Hzn. schrijft in „Geref. Kb. v. Delft":

Onlangs hadden we het in deze rubriek over een verouderde brochure.

Op den jaardag der Vrije Universiteit hield de rector, prof. Aalders, een rede over „De geschiedschrijving in het Oude Testament". Hierin wordt de vraag onder de oogen gezien, op welken grond men bepaalde bestanddeelen van het Oude Testament niet voor be- schrijving van werkelijke gebeurtenissen, maar voor mythen, sagen, legenden, sprookjes of dergelijke houdt, en welke de maatstaf is, waarnaar men hier oordeelt. Volgens het krantenverslag kwam de hoogeleeraar tot de conclusie, dat de tekst van het heilig ge- schiedverhaal nergens tot het aannemen van mythe of sage ook maar eenig recht geeft. Exegetisch is onaanvechtbaar, dat het Oud-Testamentisch ver- haal zich als geschiedkundig aandient, als teboek- stelling van wat werkelijk is geschied. En nu gaat het er maar om of men dat gelooft of niet gelooft. Wel zal het bijzonder karakter van de Oud-Testamen- tische geschiedschrijving nader dienen te worden be- studeerd.

Oogenblikkelijk denkt men aan de rede van Dr

Joh. de Groot, een maand geleden uitgesproken bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt aan de rijks-universiteit te Groningen. Deze rede had tot titel: „De Palestijnse achtergrond van den Pentateuch”. Daar wordt b.v. het Bijbelsche verhaal van den Zondvloed vergeleken met het Babylonische verhaal in dezer voege: „In het Babylonische verhaal worden achtereenvolgens een duif, een zwaluw en een raaf uitgezonden; in het Bijbelsche ontbreekt de zwaluw, hetgeen niet toevallig kan zijn. Nu komen duiven en raven in vele soorten overal in Palestina voor, doch de zwaluw kent de bewoner van het Joodsche bergland amper, omdat ze slechts wordt aangetroffen in de lage gedeelten van het land. De Joodsche verhalen geeft door slechts duif en raaf te noemen een lokaal stempel aan zijn verhaal” (bl. 9).

Het merkwaardige van deze rede van prof. de Groot is, dat de betrouwbaarheidskwestie niet door hem wordt aangeroerd. Was er b.v. werkelijk een duif bij den Zondvloed, maar dan is de vermelding daarvan in het Bijbelsche Zondvloedverhaal geen specifiek Palestijnse trek. Stelt de schrijver het als bewoner van Palestina, slechts zoo voor, dan is het verhaal als historie veroordeeld.

Het is m.i. de verdienste van prof. Aalders, dat hij de kwestie van de betrouwbaarheid in zijn rede van 't begin af stelt. Terecht spreekt hij uit: „De waarheid van den Bijbel is en blijft het vraagpunt, dat wel het allermeest hart en hoofd zoo van eenvoudigen als geleerden in beslag vermag te nemen”. De rede van prof. de Groot kan als voorbeeld dienen, hoe actueel die van prof. Aalders is.

Over het verstaan van de profeten.

In hetzelfde orgaan schrijft dr. Gispens:

Eik schoolkind zal binnen een paar jaar goed op de hoogte zijn met het persoonlijk leven van profeten als Elia en Elisa. Maar zelfs onder volwassenen is de kennis van de lotgevallen van een Amos of Jeremia meestal niet groot. Dat is waarschijnlijk hieraan te wijten, dat eerstgenoemden een rol spelen in de geschiedenis van Israël en door historische boeken worden belicht, terwijl de gestalten der zoogenaamde „schrijvende” profeten (over de juistheid van dezen naam spreken we hier niet) uit hun geschriften trek voor trek moeten worden losgehaald, willen ze als levend voor ons staan.

Zeker, onder de profeten, die we in onze Bijbel van Jesaja tot en met Maleachi aantreffen, maken Daniël en Jona daarop een uitzondering, maar het is merkwaardig, dat juist de boeken van Daniël en Jona zoo'n sterk historisch karakter dragen, dat sommigen hen niet eens onder de profetische boeken in engeren zin rekenen. Zoo bevat ook het boek Jesaja historische stukken, waarin Jesaja's persoon duidelijk naar voren treedt (Jes. 36-39 b.v.) en biedt over Jeremia o.a. het zes-en-dertigste hoofdstuk van zijn boek ons een interessant verhaal; maar zelfs deze historische stukken genieten niet die bekendheid, die de Elia-geschiedenis heeft, omdat de historische achtergrond iedereen Bijbellezers niet terstond duidelijk is.

En hiermee noemen we een voornaam punt. Om bij het voorbeeld van Elia en Elisa te blijven: Achab, Joram, de koningen tegenover die profeten wor-

den ons ten voeten uit geteekend, waardoor de beschrijving een dramatisch, ja spannend karakter krijgt. Maar als in Jesaja 7 de profeet optreedt tegen Achaz, moeten we van dien Achaz meer weten uit koningen en Kronieken, willen we ten volle de situatie begrijpen. Ja ook in ander opzicht wordt de klacht wel eens door trouwe Bijbellezers zonder theologische opleiding geslaakt: „Ik wilde, dat ik van elk hoofdstuk van een profetisch boek den juiste historische achtergrond wist, dan zou ik alles veel beter begrijpen.”

Nu zij dadelijk opgemerkt, dat men zich de zaak niet zoo moet voorstellen, alsof een theoloog zoo maar die kennis bij zijn huiselijke bijbellectuur paraat heeft. Neen, den juiste historischen achtergrond te weten van elk hoofdstuk bij een profeet, kost in veel gevallen wikkelen en wegen. Neem al direct Jesaja 1. Sommigen houden het ervoor, dat we moeten denken aan den toestand van Juda na den Syrisch-Efraïmetischen oorlog (zie Jes. 7), anderen, dat het slaat op den tijd na den inval van Sennacherib onder Hiskia (II Kon. 18 en 19, II Kron. 32, Jes. 36 en 37).

Is dit bepalen van den historischen achtergrond der profetische boeken geen gemakkelijk werk, het genot van het lezen der boeken zou worden verhoogd, wanneer men een Amos en een Nahum, een Hoséa en een Jeremia in hun persoonlijk leven kende.

Dit is nu mogelijk. Zeker hun geschriften bieden ons niet zooveel als we zouden willen. Profeten zijn sprekers namens God, dus niet namens zichzelf. Profeten willen, hun moedelooze stemmen daargelaten, in hun schriftelijke nalatenschap ons stellen voor hun ideaal: te zijn „heilige menschen Gods”, vertoel wordende als ze maar nuttig zijn. En toch is het geen ongepaste nieuwsgierigheid, maar goed gebruik van de Schrift, hen na te speuren in hun persoonlijk leven, hun smart en vreugde.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Beroepen te:

Baarland: C. Vonk, cand. te Nieuw-Loosdrecht.
De Bilt (als hulppred.): J. P. W. Edman, cand. te Hilversum.
Blokzijl: Nic. Streefkerk, cand. te Amsterdam.
Bossum (vac. A. J. Mulder): H. v. d. Zee te Amsterdam-West.
Makkum: E. N. v. Loosdrecht, cand. te Zwagerveen.
Pijnacker: R. H. Kuipers, cand. te Den Haag.
Spijkenisse: R. J. v. d. Meulen, cand. hulppred. te IJmuiden.
Tienhoven: W. Tom te Warns.

Aangenomen naar:

Oostwold (Old): E. G. van Teylingen, cand. te Hillegom.
Warffum: H. de Zwart te Twijzel.

Bedankt voor:

Makkum: Dr. Y. P. de Jong te Grand Rapids (Mic., U.S.A.).
Sassenheim: H. v. d. Zee te Amsterdam-West.

Afscheid van:

Leunster: P. Heikman. Tekst Judas: 20, 21, 24 en 25.
Wolfebeem: H. D. Dronth. Tekst Hebr. 13:8.

De K. Parnhout.

De K. Parnhout, predikant bij de Geref. Kerk van Vreeland, hoopt, naar „De Stand” meldt, begin Februari zich naar

Ned-Indië te begeven, ter begeleiding van een zijner dochters, die daar in het huwelijk zal treden en om zijn kinderen, die daar wonen, te bezoeken. Zijn Kerkeraad verleende hem welwillend verlof voor deze reis, die vermoedelijk ongeveer vier maanden zal duren.

Candidaten tot den H. Dienst.

Cand. J. H. Winter te Dierum, beroepen predikant bij de Geref. Kerk te Kielwinderwer, is door de Classis Groningen na peremptoir examen toegelaten tot den dienst des Woords en der Sacramenten.

De Classis Stadskanaal der Geref. Kerken heeft in haar gehouden vergadering na peremptoir examen met algemeene stemmen toegelaten tot den Dienst des Woords en der Sacramenten de heer J. Dijk, theologisch kandidaat te 's-Gravenhage, beroepen predikant te Sellinger.

De Gereformeerde Kerk van Eindhoven.

Door het voor eenigen tijd aanmerkelijk verhoogde kerkgebouw te Eindhoven opnieuw te klein is, worden door den Kerkeraad der Geref. Kerk aldaar plannen beraamd om te komen tot bouw of overname van een noodkerk en het benoemen van een hulppredikant. („Stand.”)

Kerkgebouwen.

Te Rotterdam—Katendrecht is door den Kerkeraad der Geref. Kerk besloten voort te gaan met de voorbereidende maatregelen voor den bouw van een vierde kerk. De heer Sutherland werd als architect aangewezen.

Te Amersfoort is door den Kerkeraad der Geref. Kerk een stukje grond gekocht aan het eind van de Prinsegracht (Oost.), om daar een kerkgebouwtje te doen verrijzen. Voorheen werd altijd vergaderd in een gehuurd lokaaltje.

Te Anna Paulowna (N.H.) heeft de Kerkeraad der Geref. Kerk besloten een nieuwe kerk te bouwen op het terrein naast de bestaande kerk, van 17 M. lengte en 12 M. breedte, bevattende 300 zitplaatsen.

CHH. GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te:

Baarn: J. Dronth te Broek op Langendijk.
Dordrecht: J. A. Riekel te Slidrecht.
Meerkerk: L. v. d. Knijff, cand. te Reeuwijk bij Gouda.

Inrede te:

Murnwoude: K. Bokhorst, cand. Tekst Psalm 121:1 en 2.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Bedankt voor:

Aagtekerke: J. Overduin te Werkendam.
Moercapele: A. de Blois te Dirkland.
Utrecht: A. Verhagen te Middelburg.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Borne: A. Wartena te Nieuw-Dordrecht.
Gorinchem (vac. F. M. Muller): Jac. J. H. Pop te Maassluis.
Bemmel: W. L. Mulder te Voorthuizen.
Kockengen: A. Dekker te Bleiswijk.
Kuinre (toez.): E. Emmen, cand. te Renswoude.
Lage Vuursche: D. Plantinga te Linschoten bij Woerden.
Lochem: F. G. H. Nicolaï te Voorhout.
Nieuwe Tonge: J. v. Amstel te Putten (G.).
Oudemirdum: W. L. Mulder te Voorthuizen.
Ouddorp: J. Enkelhaar te Ouderkerk a.d. IJssel.
Schalkwijk: N. Warmolts te Wesp.
Schiemonnikoog (toez.): T. Jannons, cand. te Utrecht.
Vleuten: P. Warners te Nederhorst den Berg.
Zoetermeer-Zegwaard: H. van Dijken (Gzn) te Leidschendam.

Aangenomen naar:

Delfshaven (vac. W. J. van Lokhorst): C. B. Holland te Hoizen. (N.H.).
De Meern (Utr.): D. J. Peterse te Hien en Dodewaard.

Abonneert U op en steunt aldus

WITTE VELDEN

Maandblad voor den Evangelisatiearbeid, Hoofdredacteur Prof. Dr. F. W. GROSHUDE.

Abonnementsprijs slechts 65 cent per jaargang. Evangelisatie-commissies die voor al hun medewerkers een abonnement nemen genieten reductie.

W. D. MEINEMA - UITGEVER - DELFT

HILVERSUM

Rookt U een fijne Sigaar?

Of prefereert U een pijp?

Dan kunt U terecht bij

SIGAREN MAGAZIJN

„THE OLDSMOKER”

KERKSTRAAT 8 - HILVERSUM

VOOR DE JONGELINGSVEREENIGING

Verschenen:

de tweede druk van

Het Vereenigingsleven in de 50e eeuw

SAMENSpraak VOOR 12 PERS.
Prijs f 0.30 - per 12 exx. f 3.-

Reeds geruimen tijd was deze samenspraak uitverkocht. Er wordt echter nog voortdurend naar gevraagd, waarom wij gevolg hebben gegeven aan veler verlangen een herdruk gereed te maken.

Verkrijgbaar bij den boek-

handel en bij de uitgevers

Oosterbaan & Le Cointre - Goes

Chr. Muziektijdschrift „De Harp”

met maandelijksche Muziekbijlage

f 1.50 per Jaar

onder redactie van F. PIJLMAN

Neemt proef met een abonnement en U zult algeheele voldoening smaken.

Administratie-Adres: Fred. Hendrikstr. 94, Amsterdam.

Voor een goede

Kerkelijke Administratie

gebruikte men onze REGISTERS tot het inschrijven van

Doopleden, Lidmaten in vollen rechte en Huwelijksbevestigingen

In iedere dikte verkrijgbaar

Proefvellen op aanvraag ter inzage

Verder zijn bij ons verkrijgbaar:

Attestatiën voor Doopleden

„ „ „ Lidmaten in vollen rechte

Berichtkaarten verhuizing leden

Berichtkaarten Catechisatie-verzuim

Credentiebrieven

Beroepingsbrieven met Salarisregeling

Briefjes voor voorlezer en organist

Preekboekjes (24 bladz.)

Absentielijsten

Goes

OOSTERBAAN & LE COINTRE

Lezers van „De Reformatie”! Wekt uw kennis op proefnummers van ons Blad aan te vragen.

HEDEN VERSCHIEEN:

ANTIREVOLUTIONAIR GEMEENTEPOLITIE

DOOR

Mr J. W. NOTEBOOM

MET EEN WOORD VOORAF VAN

H. COLIJN

Royaal Formaat - 317 Bladz. - Prijs f 4.50 - Geb. f 5.50

In dit boek wordt principieele en praktische voorlichting gegeven. Volkomen betrouwbaar en inderdaad onmisbaar handboek voor ieder Antirevolutionair Gemeenteraadslid. Waardevol standaardwerk voor alle meelevende Antirevolutionairen. Boek van groote betekenis voor allen, die belangstellen in den ieder burger zoo nauw rakenden arbeid der Gemeentebesturen. Een boek, waarmee ook andersdenkenden terdege rekening moeten houden.

Uitvoerig prospectus met inhoudsopgaaf op aanvraag gratis.

UITGAVE VAN J. H. KOK TE KAMPEN

Uitgave van Oosterbaan & Le Cointre - Goes

Concordantie op de Berijmde Psalmen, de Gezangen en den Vervolgband

Samengesteld door Da. W. A. KEERS,

in leven Pred. der Ned. Herv. Kerk.

Prijs, in tinnen band, f 3.-.

Het bleek ons, dat men hier en daar in de meening verkeert dat deze Concordantie is uitverkocht, naar aanleiding waarvan wij hierbij ter kennis van belangstellenden brengen, dat van het werk nog steeds exemplaren kunnen geleverd worden. Gaarne nemen wij de gelegenheid te baat, op deze omstandigheid en bruikbaarheid alom geroemde Concordantie nog eenmaal de aandacht te vestigen.

Goes.

OOSTERBAAN & LE COINTRE

De School met den Bijbel

Weekblad voor het Christelijk Onderwijs.

Commissie van Redactie:

A. JONKMAN, J. LENS, H. J. EMOUS en A. J. DREWES.

Abonnementsprijs f 1.10 per kwartaal.

Reeds meer dan twintig jaar dient ons blad de Christelijke Scholen op loffelijke wijze. Het mag zich verheugen in een staf van redacteuren en medewerkers, die behooren tot de meest vooraanstaande personen op het gebied van het Christelijk Onderwijs, en die zich beijeren, de best mogelijke voorlichting te geven omtrent alle punten van theoretisch en praktisch schoolbeleid.

Van een degelijke behandeling in „De School met den Bijbel” van onderwijszaken van vele aard en een principieele bespreking van allerlei vragen, die zich bij de opvoeding van kinderen voordoen; kan men zich steeds verzekerd houden.

Onderwijzers - Onderwijzeressen - Bestuursleden

Indien gij nog geen lezer zijt vraagt dan eens enkele nummers ter kennismaking bij ons aan.

DE UITGEVERS:

GOES. OOSTERBAAN & LE COINTRE.